

Vrede over Israël

Jaargang 48
Nummer 5
november 2004

Zegenrijk vocht 2

Vanuit Jeruzalem 5

Hebreeuws 9

De collecte voor Jeruzalem 13

De zgn. "Gouden Poort". Deze poort in de oostelijke muur van Jeruzalem kwam uit op het tempelplein.

Volgens Joodse traditie zal de Messias door deze poort naar de tempel komen. Naar verluidt hebben de Arabieren hem (in de 7e eeuw) om die reden dichtgemetseld en een begraafplaats daarvoor aangelegd: de Messias zal zich toch niet verontreinigen door over graven te lopen?

Tweemaandelijks orgaan, uitgegeven door Deputaten
'Kerk en Israël' van de Christelijke Gereformeerde
Kerken in Nederland

Zegenrijk vocht

“Ik zal Israël zijn als de dauw”

In de Bijbel valt het op dat de Heere Zichzelf of Zijn werk regelmatig vergelijkt met een natuurverschijnsel. Zo vergelijkt Hij Zichzelf in Psalm 84:12 met de zon en het werk van Zijn Geest in Jesaja 44:3 met het geven van regen en in Johannes 3:8 met het waaien van de wind. Waarom gebruikt Hij natuurverschijnselen om iets van Zichzelf aan ons te openbaren? Calvijn heeft dat de *acomodatio Dei* genoemd. God heeft Zich in Zijn spreken tot ons willen aanpassen aan ons menselijk begrip, opdat we zo des te beter zouden begrijpen wie Hij is en wat Hij doet. Ook in de tekst voor deze meditatie gebeurt dat. Ook daarin gebruikt God een natuurverschijnsel om iets over Zijn werk aan ons te vertellen. Bij monde van Hosea zegt de Heere hier, dat Hij voor Israël zal zijn als de dauw.

’t Is heerlijk dat de profeet Hosea ook déze woorden mag laten horen. Ernstig en indringend heeft hij het oordeel van de Heere moeten aankondigen. De zonden van het volk Israël heeft hij bestraft en de oproep tot bekering heeft geklonken. Maar, hij mag óók het heil verkondigen! Nadat hij het volk als het ware een gebed in de mond gelegd heeft om zó tot de Heere te naderen, nadert de Heere tot Zijn volk. Hij belooft Zijn afkerige volk dat Hij hun afkering zal genezen. Hij zegt toe dat Hij hen vrijwillig zal liefhebben. En in één adem klinkt het dan: ‘Ik zal Israël zijn als de dauw’.

De dauw als natuurverschijnsel kennen we. Een wonderlijk verschijnsel is het eigenlijk. En een mooi verschijnsel ook. Zoals wij onze bloemen en planten bijhouden, zó houdt de HEERE Zijn schepping bij. Als er geen regen valt, valt er ’s nachts dauw. En de natuur wordt erdoor verfrist en ontvangt zo het vocht dat dagelijks nodig is. En wat levert de dauw mooie beelden op! Wel eens de tuin in gewandeld ’s ochtends vroeg? Wat een prachtige beelden zie je dan soms! Moet je eens kijken naar een spinrag in een struik die met dauwdruppels bezet is. Of naar het gazon dat nat is van de dauw. Aan elk grassprietje hangt dan een klein druppeltje dauw. En dan het vroege zonlicht op het natte weefgetouw van de spin. Fascinerend! Hebben we er oog voor hoe mooi de natuur is? Letten we erop hoe wonderlijk God voor Zijn scheppingswerk zorgt, óók vandaag? Een wandeling in de vroege van de dag kan veel stof tot meditatie geven!

Een rijke beeldspraak

Het mooie natuurverschijnsel van de dauw gebruikt de HEERE in onze tekst om iets te vertellen over het werk van Zijn Geest. Wij weten dat het werk van de Geest in de Bijbel verschillende keren vergeleken wordt met water (Jes. 44:3; Joh. 7:38v.). In onze tekst gebeurt dat ook. De HEERE belooft hier dat Hij door Zijn Geest zal werken onder Israël. Als het volk zich tot de HEERE bekeerd zal hebben, zal het gaan delen in het werk van de Geest. En hoe zal Zijn werk dan zijn?

Schriftstudie
n.a.v.
Hosea 14:6a

De HEERE
gebruikt het
mooie natuur-
verschijnsel van
de dauw om iets
te vertellen over
het werk van
Zijn Geest

Op welke manier zal Gods Geest werken in de harten van mensen? Dat is af te leiden uit het beeld van de dauw.

Dit beeld wijst allereerst op de absolute noodzaak van het werk van de Geest. Wat zou Israël in de tijd van Hosea geweest zijn zonder dauw? Buiten de regentijd was het het enige vocht dat er viel! Zou er in die tijd geen dauw zijn, dan zou alles ten dode opschreven zijn. Hoe onmisbaar was in Hosea's tijd de dauw voor het land! En dat is het trouwens in het Midden Oosten nog! Het land heeft de dauw echt nodig, zeker buiten de regentijd. Alles zou verkommeren en verdorren als er geen dauw zou vallen. Zó is het ook met het werk van de Geest. Zonder dat blijven wij geestelijk dood, blind, goddeloos, onvruchtbaar. Wij zullen in geestelijk opzicht verkommeren en ten slotte verdorren, als de Geest niet in ons werkt. Hoe absoluut noodzakelijk is Zijn werk in ons aller leven!

Het beeld van de dauw zegt ook iets over het karakter van het werk van de Geest. We weten allemaal dat de dauw in stilte valt. Je hoort er niets van, 's nachts zegt niemand: 'Hoor de dauw toch eens vallen'. Nee, de volgende morgen ligt de dauw als een fluwelen deken over de natuur. In stilte vleide hij zich over de schepping.

Zó is het ook met het werk van de Geest. Hij doet Zijn werk in stilte. Niet door kracht, niet door geweld, maar op de manier van het zaad werkt de Geest. In het binnenste

van de mens doet Hij Zijn werk en gaat Hij Zijn gang. Zeker, met een uitstraling naar buiten! Maar het eigene van het werk van de Geest is, dat het in het verborgene voortgaat. Calvijn zou zeggen: 'Je kunt het beter ervaren dan omschrijven'. Het is een geheim wat zich in ons voltrekt, als de Geest ons hart binnentrekt. Goed om te onthouden bij alle 'geestelijke' optochtelijkheid en activistische werkheiligheid die we tegenkomen.

Zoals de dauw in de natuur zorgt voor groei, zorgt de Geest daar óók voor. Waar Hij werkt, komt er opwas in het geloofsleven. Er komt meer kennis, inzicht en zekerheid. Kennis van God, van ons zelf, van

Christus en Zijn werk. Er komt meer inzicht in de verdorvenheid van onze natuur, maar ook in het heilswerk van de drie-enige God. En de geloofszekerheid groeit door een steeds hechtere gemeenschap met Christus. Allemaal geschenken van de Geest! Hij werkt échte geloofsgroei. Op de manier van:

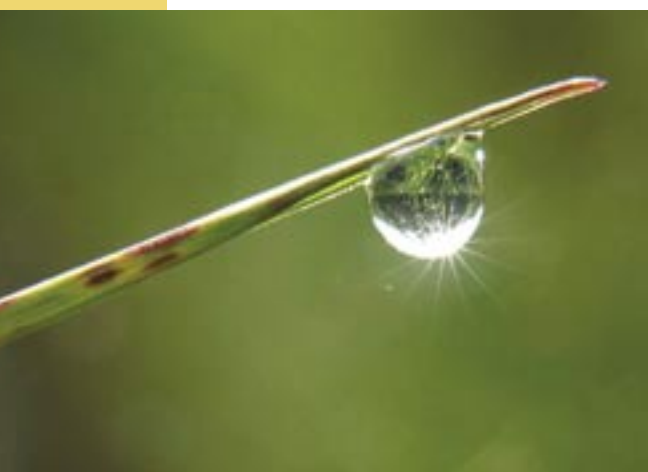
**De dauw
valt in stilte**

Zegenrijk vocht

Christus wast en ik word minder (Joh. 3:30). Echt geestelijk groeien is: kleiner worden in jezelf en steeds groter gaan denken van Hem Die je liefheeft.

Zoals de dauw de aarde vruchtbaar maakt, zorgt ook de Geest voor vruchten in het leven van de gelovige. We kunnen denken aan de vrucht van de Geest (Gal. 5:22). Ook andere dingen zouden genoemd kunnen worden, bijv. de goede werken. Gods kinderen gaan vruchten in hun leven dragen. Uit God, zegt Hosea

14:9. Inderdaad! We dragen vruchten vanuit Christus. Hij is de Wijnstok, Gods kinderen de ranken. Zonder Hem komt er van vrucht dragen niets terecht! En dan ziet een ander meestal meer van die vruchten dan wij zelf.

De dauw valt 's nachts. Wanneer wil de Geest werken? Is dat niet in de nacht van de zonde, in het donker van de aanvechting en strijd, in de duisternissen van afdwaling en zondeval, in de donkerte van moeite en zorgen? Wat een troost is dat! Dat juist dán de Geest wil werken!

Wat was de dauw verkwikkend in de tijd

van Hosea. De natuur leefde er helemaal van op! Is dat ook niet het geval als de Geest in ons werkt? Zeker. Hij verkwikt ons dorre, matte, terneergebogen hart. Hij geeft ons nieuwe kracht en moed, hoop en vertrouwen op God. Hij richt op wat viel, Hij schraagt wat wankelt. Hij verkwikt en strekt tot zegen (Ps. 84).

En wie geniet er nu het meest van het vallen van de dauw? Dat is toch de eigenaar van de tuin? Hij geniet ervan als zijn bloemen en planten het goed doen, mede door het neerdalen van de dauw. Waarom werkt God door Zijn Geest in zondaarsharten? Opdat Hij de eer zal ontvangen! En zal genieten van Zijn volk, straks voor Zijn troon.

Voor wie geldt deze belofte?

Allereerst voor Israël! En óók voor het Israël van vandaag. Nergens staat er in het N.T. dat deze belofte niet meer voor Israël geldt. We mogen verwachting hebben voor Gods oude bondsvolk! De HEERE wil nog steeds voor Israël zijn als de dauw!

Met Pinksteren zijn de grenzen echter opengebroken en komen de beloften van God ook de heidenen toe die erbij geroepen worden (Hand. 2:39). De rijke belofte uit Hosea 14:6a geldt óók voor ons. Is ze al werkelijkheid geworden in ons leven? Kennen wij het werk van de Geest al in ons bestaan? De belofte om in ons te werken is ons gedaan bij onze doop. Daarop dan gepleit! En wie het werk van de Geest kent, bidt met Luther:

Nu bidden wij de Heilige Geest
om een recht geloof het allermeest,
dat Hij ons verblijde en ons bevrijde
en aan 't einde ons naar huis geleide.

Kyriëleis.

VANUIT JERUZALEM

C.J. Rodenburg

Sjemot

En dit zijn de namen...

Sjemot, 'namen', is de joodse naam van het bijbelboek dat wij Exodus noemen. Het heeft die naam gekregen omdat het boek begint met: "En dit zijn de namen van de zonen van Israël die naar Egypte kwamen..."

Niet alleen het bijbelboek wordt in de joodse traditie Sjemot genoemd. Doordat de Tora, gevormd door de eerste vijf boeken van de bijbel, het jaar rond wordt gelezen in de synagoge heeft iedere sabbat zijn eigen vaste lezing, parasja genoemd. Elke sabbat ontleent daaraan zijn eigen naam. Zo wordt op sabbat Sjemot de parasja Sjemot gelezen uit het boek Sjemot. Dit jaar wordt dat gedeelte, Exodus 1-6:1, gelezen op 1 januari 2005.

"Dit zijn de namen..." en dan zien we de zonen van Jacob voor ons verschijnen, Ruben, Simeon, Levi, Juda en de anderen. Als ik de namen hoor krijg ik vanzelf de

associatie met de rijzige gestalten van stoere, sterke mannen, zoals je die getekend vindt in kinderbijbels. Net zoals overigens ook de kring van leerlingen rond Jezus altijd lijkt te bestaan uit twaalf vrijwel gelijke mannen, die blaken van vertrouwen en tevredenheid. Hooguit de kleur van de kleding van Simon, Andreas, Jakobus, Johannes en de anderen verschilt. De bijbelteksten geven een heel ander beeld en maken duidelijk dat de mannen net zoveel van elkaar verschilden als elke willekeurige groep mannen (mensen!) vandaag. Ieder met een eigen naam. Desondanks vormden ze een groep en werd hen een belangrijke plaats en taak gegeven in opbouw en voortbestaan van respectievelijk het joodse volk en de kerk.

Stad van David

Dwalend door Jeruzalem waan je je soms in de bijbelse tijd. Straten zijn genoemd naar koningen en koninginnen, naar profeten en wijzen, naar helden, rab-

VANUIT JERUZALEM

bijnen en markante figuren uit verleden en heden. Dat geeft een merkwaardig gevoel van samenhang tussen toen en nu en brengt bijbelse personages dichtbij. Simson, Jonathan, Hizkia, ze zijn allemaal de volgende straat links of rechts. Doordat veel joden een bijbelse voornaam hebben wordt dit nog verstrekt. David, Rachel, Esther, je komt ze overal tegen op straatnaambordjes of naast huisdeuren. Maar namen zijn onderhevig aan de mode, ook in Israël. De kinderen waar onze kinderen bij in de klas zitten heten geen Itzchak of Batsjeva meer, maar hebben namen als Doron, Sjier, Kvier, Roni en Tom. En ook Maja's kom je hier steeds meer tegen.

Kindernamen

Volgens een krantenartikel van enige tijd geleden zijn er in Israël drie groepen kindernamen. De eerste groep bestaat uit Bijbelse namen, zoals Sara, Sjimon,

Rachel en Tamar. In de tweede groep komen namen die zowel aan jongens als aan meisjes worden gegeven, zoals Sjai (geschenk), Roni (mijn vreugde), Adi (mijn getuige). De derde groep bestaat uit namen die Hebreeuws klinken en ook in het buitenland voorkomen, zoals Keren, Sjaron, Gaja en uit namen die door ouders zelf bedacht zijn, zoals Kochav (ster), Chalom (droom), Stav (herfst).

Het zal niet verbazen dat nog maar weinig kinderen bij de eerste groep horen. Als er al bijbelse namen gegeven worden dan is het in verkorte vorm. In plaats van Esther en Mirjam, namen die een beetje ouderwets gevonden worden, komen dan nu Esti en Mirrie. Aan de naam van iemand kun je zo'n beetje afleiden in welke tijd hij of zij geboren is!

Jad vaSjem

Namen geven iets van de aard van een mens weer en verbinden het nu met het

Monument
Jad vaShem

verleden. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden om die reden Joden die geen ‘erkende’ Joodse namen droegen verplicht de naam Israël of Sara toe te voegen. De naam werd, mét de Jodenster en het stempel in identiteitsbewijzen, middel om Joden af te zonderen en als een groep te zien en behandelen.

De nagedachtenis van ieder afzonderlijk mens is de opdracht die het herinneringscentrum *Jad vaSjem* (een gedenksteen en een naam) zich heeft gesteld. Het probeert zoveel mogelijk namen te noteren van mensen die zijn omgebracht tijdens de Sjoah en gegevens over hun levens te verzamelen.

Naamgeving in Israël is soms nog sterk verbonden met de geschiedenis van de familie. Een verhaal vertelt over de felle discussie die in een familie plaatsvond over de naam die een kind moet krijgen dat nog niet geboren is. De opa wil graag dat het kind Mendele zat heten, naar het kleinkind dat tijdens de Tweede Wereldoorlog is gestorven. In die naam ziet hij de voortzetting van het leven zoals het was. De kleindochter voelt er niets voor. Mendele is voor haar symbool van het oude leven dat voorbij is en denkt

dat de naam het leven van haar kind zal vergallen. Ze vindt de naam ook nog eens lelijk en verschrikkelijk. De moeder probeert te bemiddelen en stelt voor het kind Menachem te noemen. De betekenis is gelijk, *trooster*, en de laatste naam is echt Israëlijs. Opa is tevreden met de naam, maar de kleindochter vindt dat Menachem de geur van de oude tijd oproept en je alleen een klein, zwak kind zo noemt. De aanstaande vader begrijpt al helemaal niets van de noodzaak om met de naam een verbinding te leggen met het verleden en iemand anders zo te gedenken. Het verhaal eindigt zonder oplossing. De spanningen tussen de generaties blijven.

HaSjem

Een van de belangrijkste en indrukwekkendste geschiedenissen in het bijbelboek *Sjemot*, is de ontmoeting die Mozes heeft met de God van de aartsvaders (Ex 3). Om de naam van deze God draait een groot deel van het verhaal. “Zie, als ik tot de zonen van Israël kom en tot hen zeg “de God van jullie vaders heeft me naar jullie gestuurd” en ze tegen me zeggen “wat is zijn naam?”, wat zal ik tegen ze zeggen?” En dan volgen de verschillende namen: Ik ben die Ik ben, Ik ben, de God van jullie

VANUIT JERUZALEM

vaders, de God van Abraham, de God van Izaak en de God van Jacob. Met daartussen de mysterieuze naam die alleen geschreven kan worden en uit de letters J H W H bestaat.

In de Joodse traditie wordt deze heilige Naam vervangen door *Adonai*, Heer, tijdens de gebeden en lezing uit de Tora. Maar in het dagelijks taalgebruik wordt ook deze naam nog vervangen en dan door 'haSjem', de Naam.

Om de betekenis van deze naam te verklaren verbinden Joodse geleerden hem met de naam, 'Ik ben die Ik ben' die met dezelfde letters wordt geschreven. Rashi vertaalt de naam net anders en probeert te verklaren waarom in Ex 3:14 nogmaals 'Ik ben' staat. Hij leest de naam als 'Ik zal zijn die Ik zal zijn', namelijk: Ik zal zijn met jullie in deze nood (in Egypte), zoals Ik met hen zal zijn in andere nood. Hier moet Mozes verontrust op hebben gereageerd. Waarom moet Israël al horen dat er andere ballingschappen en tijden van nood zullen volgen; is de huidige nood nog niet genoeg? God stemt in met wat Mozes zegt en draagt hem op aan het volk te vertellen dat 'Ik zal zijn' hem heeft gestuurd, Hij die in deze nood nabij is.

De Naam, *haSjem*, verwijst dus naar de barmhartigheid van God en naar Zijn eeuwigheid. Op die manier kom je de naam ook op straat tegen. Nogal eens ant-

woord iemand op de vraag hoe het met hem gaat met 'baruch haSjem', gezegend zij de Naam. Daaruit spreekt dankbaarheid en afhankelijkheid van de Barmhartige.

De nabijheid die uit de Naam spreekt neemt niet weg dat de onuitspreekbare Naam ook aangeeft dat Hij ver verheven is boven de mensheid. Hij kan niet worden ingezet in onze plannen.

Tegelijkertijd is Hij het die zich verbindt met onze geschiedenis door Zijn volk te leiden. De 19e eeuwse rabbi Hirsch legt uit waarom de drie aartsvaders met zoveel nadruk genoemd worden in dit gedeelte. Alledrie gingen zij door vele moeilijke tijden heen, door grote successen, neergang en ballingschap werden hun levens getekend. Maar God bleef steeds bij hen. Zo zal God ook bij hun nakomelingen zijn, ook als er weinig hoop lijkt op verbetering of zelfs de kans op overleving.

Voor mij als christen krijgt zo'n uitspraak nog weer een andere betekenis. In de komst, het sterven en opstaan van *Jeshua*, Jezus, zien we de barmhartigheid van *haSjem* oplichten.

De naam *Jeshua* hoor je in Israël alleen in Messiasbelijdende gemeenten. Daarbuiten wordt Hij 'Jeshu' genoemd. Onbewust wordt dan ingestemd met de herkomst van de naam, die samengesteld is uit de eerste letters van de woorden 'moge zijn naam worden uitgewist' en de grote spanningen tussen Joden en christenen aanduidt. Een oude dame hoorde ik eens tijdens een dienst zeggen, dat met dezelfde letters kan worden gezegd 'Zijn naam zal worden verheerlijkt'!

Zo zal het zijn. Door de tijden heen is God Zijn volk nabij en ook Zijn Kerk leeft van de belofte "Ik ben met u, al de dagen, tot aan de voleinding der wereld". *Baruch haSjem*.

Hebreeuws

A. Brons

We willen in een korte serie artikelen in *Vrede over Israël* aandacht geven aan “talen van Israël”, en wel: Hebreeuws, Jiddisch en Ivriet. We beginnen met “Hebreeuws”.

Hebreeuws: de taal van het O.T.

Bij “Hebreeuws” denken we vooral aan de taal waarin bijna de hele *Tenach* (de joodse aanduiding van het O.T.) is geschreven. De naam “Hebreeuws” komt ondertussen in het O.T. nog niet voor. Wel in (de tijd van) het N.T. In het O.T. komt wel de naam *jehoediet* (“Judees”) voor (2 Kon. 18:26–28, Neh. 13:24). Het Hebreeuws dat we in de Bijbel vinden werd in het gewone leven gaandeweg verdrongen door het Aramees, waarin gedeelten van Daniël en Ezra al geschreven zijn. Maar als religieuze, “heilige” taal bleef het Hebreeuws voortbestaan. Met name door het gebruik van de *Tenach* in de grondtaal. Maar ook in veel gebeden en latere joodse religieuze geschriften (bv. de *Talmoed*) vinden we Hebreeuws – zij het dan toch wel weer wat anders dan het “Bijbels” Hebreeuws.

Hebreeuws – voor belangstellenden

Mw. dr. A. Drint, docent Hebreeuws aan onze Theologische Universiteit, geeft ook een cursus Hebreeuws voor belangstellenden. Eind augustus verscheen een oproep in “De Wekker”, voor een beginsers- of vervolgcursus. Inmiddels is één en ander van start gegaan, en wordt er door diverse “leken” aan getrokken. Maar wat heb je daar nu eigenlijk aan?

In “De Wekker” (jrg. 113 nr 34 blz. 542v) schreef prof. dr. H.J. Selderhuis over “Hebreeuws in Heidelberg”. Een quote

bij dat artikel: Een theoloog kan even goed zonder kennis van Hebreeuws als een vis zonder water.” Selderhuis geeft een rede van ene Hermann Rennecherus (uit 1594) weer. Die zegt dat het Hebreeuws wel iets heel bijzonders is: er is geen taal zo mooi en zuiver, en heilig. Heilig, omdat God die taal heeft gebruikt; Rennecherus meent dat het Hebreeuws zal daarom blijven bestaan en op de nieuwe aarde gesproken zal worden. Gelukkig is het geen moeilijke taal, want “het is een taal van voor de zondeval en, zoals bekend, moeilijkheden zijn er pas na de zondeval gekomen.” (blz. 543)

Dus: een theoloog kan niet zonder en eigenlijk moet iedereen maar naar een cursus Hebreeuws?!

Of is dat inmiddels achterhaald?

Er wordt gezegd dat het leren van Hebreeuws en Grieks wel uit de studie Theologie gehaald kan worden. We hebben vandaag de dag zoveel mogelijkheden om er van alles bij te halen. Onder andere computerprogramma’s die je bij elk woord van de Bijbel precies laten zien welke vorm van welk woord er in de grondtekst staat, welke betekenissen dat

Stukje perkament met de tekst van Deut. 6:4-9 en 11:13-21, voor in de mezoeza (kokertje dat op de deurpost bevestigd wordt)

Hebreeuws

woord kan hebben, etc. Het lijkt dan toch eigenlijk onzin om nog rijtjes te stampen, de taal echt te leren. Zeker voor “leken”.

En we hebben toch goede vertalingen! Het zal niemand ontgaan zijn dat er onlangs een nieuwe Bijbelvertaling (ja zelfs meer dan één) is verschenen. We hebben zo onderhand heel wat vertalingen en kunnen die met elkaar vergelijken. Is het dan nog nodig Hebreeuws (c.q. Grieks) te leren?

En wat te denken van wat ik las in een verslag in het Ned. Dagblad van een studiecongres van de Gereformeerde Bijbelstudiebond, gehouden op 6 nov. j.l.? Onder de kop “Bijbelvertaling niet overdoen” staat daar o.a.: *Predikanten die op de kansel zeggen ‘In de grondtekst staat eigenlijk...’ proberen een bijbelvertaling te overtroeven, vindt prof. dr. J. van Bruggen. De vertaling die de voorganger geeft is “meestal slechts zijn subjectieve en soms beperkte inzicht, waaraan hij meerwaarde verleent door de kwalificatie ‘letterlijk’ toe te voegen.”* Daar zit best wat in; we mogen het ons voor gezegd houden. Maar moeten – c.q. kunnen – we dan maar gewoon afgaan op de vertaling? Welke dan? Al moet je je, als je enige kennis hebt van het Bijbels Hebreeuws, niet te veel verbeelden – dat is een valkuil! –; je kunt toch wel ervaren dat er dan een ander, eigen licht op de tekst valt.

Totaal andere taal

Hebreeuws is duidelijk heel anders dan bv. onze taal. Dat is al duidelijk in het uiterlijk: het zijn heel andere letters, die je moet lezen van rechts naar links, en de pagina’s “van achteren naar voren”. Maar vooral is de structuur van de taal een heel andere dan bij ons.

Het Hebreeuws behoort tot de Semitische talen, waartoe ook het Arabisch behoort.

Enkele kenmerken zijn: a) een paar bijzondere klanken, bv. opvallende keelklanken; b) woorden zijn af te leiden van een “wortel”, die meestal uit drie medeklinkers bestaat; c) de zgn. “tijden” van het werkwoord drukken eigenlijk niet echt tijden uit (tegenwoordige, verleden, etc), maar verschillende aspecten of wijzen van handelingen; d) de nevenschikking van zinnen: zinnen worden vaak met “en” naast elkaar gezet, waar wij met allerlei voegwoorden de verbanden meer specificeren, en meer met bijzinnen werken.

De consequenties van met name de laatste punten krijg je niet in de vingers via de informatie van bv. een computerprogramma; daarvoor moet je toch echt wel wat Hebreeuws leren!

Aan het heel andere van de Hebreeuwse taal is wel gekoppeld een heel eigen “Hebreeuws denken” – heel anders dan bv. het “Griekse denken”. Daar zit wel wat in. In elk geval leer je mét de taal ook meer van de achterliggende cultuur kennen en aanvoelen.

Zo zie je dat bv. een woord als “waarheid” in het Hebreeuws wat andere gedachten en gevoelens oproept dan bij ons: wij denken eerder aan “het objectieve, feitelijk ware”, terwijl in het Hebreeuwse woord voor waarheid eerder klinkt “betrouwbaarheid”. Zo zou er veel meer te noemen zijn – waarbij je ook wel weer moet relativiseren. Het een heeft in dit geval natuurlijk wel met het andere te maken, en binnen onze én de Hebreeuwse en elke taal heeft een woord een scala aan betekenissen en nuanceringen, afhankelijk van de context. Dat gezegd zijnde blijven bepaalde verschillen toch opmerkelijk.

Het “Bijbels Hebreeuws” van nu

Wie vandaag de dag Bijbels Hebreeuws

Deze afbeelding heb ik van internet gehaald (<http://bible.ort.org/books/torahd5.asp>), van een site voor jongens die bar mitswa worden (13 jaar, en daarmee “religieus meerderjarig”). Zij moeten bij die gelegenheid een stukje uit de tora hardop lezen. Hier kunnen ze leren hoe ze dat doen moeten. Als u naar de website gaat kunt u het ook horen, door op het luidsprekertje naast de versaanuiding te klikken.

gaat leren krijgt de tekst wel op een bijzondere manier voorgeschoteld. Dat klinkt misschien wat gek: de tekst is toch al meer dan 2000 jaar oud? De “grondtekst” is toch niet gewijzigd? Ja, toch wel, in zekere zin. Of beter: wat wij hebben is niet direct en puur “de grondtekst”. Ik wil het duidelijk maken met de afbeelding hiernaast.

U ziet hier twee keer dezelfde tekst: de eerste vier verzen van Genesis.

- De onderste versie, in zwarte letters, is de tekst zoals die in een tora-rol staat: met alleen de medeklinkers. Er staan geen klinkers bij, en zelfs geen punten en komma’s en al helemaal geen versnummers. Wat dat betreft komt dit dicht bij de oorspronkelijke tekst (al was die in nog weer andere letters geschreven; daarover zo meteen meer).
- Bij de bovenste versie zien we meer. Voor het gemak heb ik nog wat meer kleur aangebracht op het plaatje:
  - de blauwe tekens zijn weer de medeklinkers – dezelfde als de zwarte letters onderaan
  - in sommige medeklinkers staat een punt, die aangeeft dat die letter extra sterk of verdubbeld moet klinken

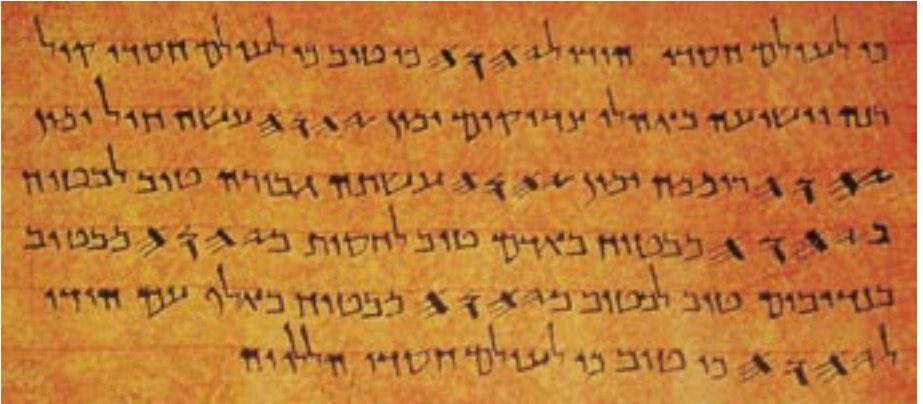
- de rode tekens zijn de klinkers: meestal onder de letter waarna die klinkt; alleen de “o” staat linksbovenaan bij de letter
- de groene tekens zijn de “punten en komma’s” en nog andere leestekens, voor de goede toon bij het reciteren

De Bijbeltekst is overgeleverd door de “Masoreten” (Hebr. masora = “overlevering”). Zij hebben zich zeer ingespannen om de tekst zuiver te bewaren. Omstreeks 100 na Chr. hebben ze de medeklinker-tekst vastgesteld met behulp van oude handschriften. Het overschrijven ging zeer nauwkeurig: letters werden geteld, speciale teken-tjes gezet, om fouten te voorkomen. Enkele eeuwen later begon men met teken-tjes voor de uitspraak, steeds meer.

Het zag er heel vroeger nog anders uit...

De Hebreeuwse letters die wij nu kennen zijn de “kwadraatletters” (de letters passen in principe in een vierkantje). Deze schrijfwijze kwam vanaf 250 voor Chr. steeds meer in de plaats van een oudere. Dat ging niet overal zonder slag of stoot. De Samaritanen hebben de tora nog

Hebreeuws

Gedeelte van een rol die bij Qumran gevonden is. Geschreven in kwadraatschrift, maar de naam HERE (die hier acht keer voorkomt) is nog in oud-hebreeuwse letters geschreven – bv. aan het begin (rechts!) van de 3e en 4e regel.

altijd in het oud-hebreeuwse schrift. En op de afbeelding hierboven ziet u een stuk van een rol uit Qumran, met het kwadraatschrift, maar met de naam van de HERE (JHWH) in oud-hebreeuwse letters (acht keer!).

In de tijd van Jezus was het kwadraatschrift kennelijk ingeburgerd. Daarin is de jod (jota) de kleinste letter, en de tittel een klein streepje dat het verschil maakt tussen letters gimel en noen.

Een gewone taal

Het is duidelijk dat het Hebreeuws niet een eeuwige taal is in de zin van: onveranderlijk. De taal werd in verschillende dialecten gesproken, zoals blijkt uit de geschiedenis van Jeftha, die de Efraïmieten kende aan hun spraak, met name hun uitspraak van sjibbolet (Richt. 12:6). Het Hebreeuws heeft ook een hele ontwikkeling doorgemaakt, vanuit “een tale Kanaans” naar een schijnbaar dode taal, die echter toch bleef leven door het Woord dat daarin Schrift geworden is.

Dat Woord kunnen wij gelukkig door (vele) vertalingen ook heel goed leren kennen.

Toch: “eigenlijk staat er...”

Soms zal ik dat toch zeggen. Niet met de gedachte dat ik een betere vertaling kan geven, maar wel vanuit de ervaring dat een vertaling heel vaak gebrekkig is, en niet alles weergeeft (*traditore traduitore*, heet het in het Italiaans; de vertaling daarvan – “een vertaler is een verrader” – is toch meteen ook al een illustratie?!)

Ik noem één voorbeeldje: iets waar je met een vertaling gauw overheen leest, terwijl het in het Hebreeuws echt opvalt is: In Gen. 12:1 krijgt Abram de opdracht: “Ga uit uw land ...”, en in Gen. 22:2: “Ga naar het land Moria...” In beide gevallen staat er iets wat niet goed te vertalen maar wel des te opvallender is: *lèch lecha* = “Ga voor u”. Het legt een sprekende link tussen hoe Abraham eerst zijn verleden en later ook zijn toekomst moest opofferen, met twee keer zo’n bijzonder “Ga!” Zo iets is (gelukkig ook maar) niet van levensbelang – maar toch wel sprekend. Als u toch tijd over hebt, moest u maar eens denken over een goede cursus Hebreeuws...

De collecte voor Jeruzalem

Harmonie tussen leer en leven
bij Paulus

C.C. den Hertog

Al eerder is in de kolommen van dit blad aandacht besteed aan de collecte voor Jeruzalem die de apostel Paulus heeft georganiseerd¹. Dat ik er nu opnieuw aandacht voor vraag, is niet zozeer omdat ik meen allerlei nieuws ten opzichte van de eerdere artikelen te kunnen brengen, maar meer vanuit het besef dat – zoals mijn leermeester, prof. de Vuyst, ons in Apeldoorn altijd voorhield – de herhaling de moeder van de wijsheid is.

De collecte neemt een grote plaats in in de brieven van Paulus die bewaard gebleven zijn. Op vier plaatsen in zijn brieven (Rom. 15, I Kor. 16, II Kor. 8&9, Gal. 2) besteedt hij er uitgebreid aandacht aan. Wie echter een theologie van Paulus opslaat, vindt over het algemeen weinig met betrekking tot de collecte voor Jeruzalem². Ik kan dat alleen maar jammer vinden, want naar mijn inzicht worden dan al in de exegetische leer en leven uiteen gehaald. Juist in Paulus' spreken over de collecte wordt duidelijk dat het evangelie dat hij verkondigt niet een zaak is van een nieuwe leer, een aantal gedachten die iemand koestert. Nee – het evangelie dat Paulus verkondigt, heeft tot inhoud de levende Here Jezus Christus die door zijn Geest mensen vernieuwt en verandert naar zijn beeld, zó dat zij in een nieuwe, levende verhouding tot God en de naaste komen.

Het spreken over de collecte is niet een randverschijnsel, een aardig historisch detail waarmee we een blik kunnen werpen in het reilen en zeilen van de jonge kerk, maar het voert tot in het hart van Paulus' evangelie. Kijk ook alleen maar

naar de manier waarop Paulus de collecte verankert in het heilswerk van Jezus Christus, 'die om uwentwil arm is geworden, terwijl Hij rijk was, opdat gij door zijn armoede rijk zoudt worden' (II Kor. 8:9). D. Georgi heeft een prachtig boek geschreven over de collecte van Paulus en hij zegt daarin: 'De collecte werd voor Paulus in de loop van haar geschiedenis een typisch voorbeeld voor zijn theologie. Dat spreekt er omgekeerd voor dat de theologie van Paulus, met inbegrip van de rechtvaardigingsleer, van meet af aan gericht is op de levende geschiedenis en even ver verwijderd is van mystieke als van apocalyptische speculatie.'³

De collecte. We horen Paulus er met name over tegen het einde van zijn laatste zendingsreis, vlak voor hij zijn laatste reis naar Jeruzalem zal gaan maken.

In I Kor. 16 gaat Paulus in op een vraag vanuit Korinte hoe men de zaak concreet gestalte moet geven. In II Kor. 8 en 9 lezen we hoe de gemeente van Korinte wordt

¹ Twee artikelen van M.W. Vrijhof gaan uitvoerig in op de collecte, een bijbelstudie en een bespreking van S. Janse, *Paulus en Jeruzalem*, respectievelijk in *Vrede over Israël* jaargang 41, nr. 1 februari 1997 en *Vrede over Israël* jaargang 45, nr. 4 september 2001

² Ik heb gekeken in verschillende 'Paulusboeken'. Van Bruggen spreekt heel kort over de collecte op blz. 230. In het schitterende boek van Ridderbos zoekt men tevergeefs naar de collecte. Den Heyer besteedt nauwelijks aandacht aan de collecte. Ook Eichholz heeft in zijn meeslepende Paulusboek weinig aandacht voor de collecte. Dunn daarentegen heeft in zijn hoofdstuk over de ethiek van Paulus een aparte paragraaf over de collecte.

³ D. Georgi, *Der Armen zu gedenken*, S.79

De collecte voor Jeruzalem

opgeroepen de zaak nu te gaan afronden, zodat bij Paulus' komst de gave voor Jeruzalem klaarligt. Daarbij wordt verteld hoe men in Macedonië royaal en soms zelfs bijna boven vermogen gegeven heeft. En vlak voordat Paulus de opbrengst van de collecte naar Jeruzalem zal overbrengen, schrijft hij vanuit Korinte zijn brief aan de Romeinen, waarin hij de Romeinen vraagt te bidden voor een goede ontvangst van de collecte in Jeruzalem. De zaak concentreert zich dus in de periode voorafgaand aan Paulus' laatste reis naar Jeruzalem. Paulus – de apostel voor de heidenen – zal naar Jeruzalem gaan, de moedergemeente. In die periode merken we ook hoe Paulus nadrukkelijk bezig is de vragen rond Kerk en Israël te doordenken (Rom. 9-11). Zijn werk onder de heidenen is rijk gezegend en in Jeruzalem zal hij nu 'rapport uitbrengen'.

De verantwoording in Jeruzalem van zijn werk onder de heidenen is dus aanstaande. In de vier brieven waarin de collecte ter sprake wordt gebracht, merk je dat Paulus helderheid schept in de verhoudingen, hoe hij nogmaals vanuit het evangelie nadrukkelijk bestrijdt dat gelovigen uit de heidenen besneden moeten worden en de spijswetten moeten houden. Hoogst interessant is de gedachte van D. Trobisch die meent dat de apostel zèlf deze vier brieven klaar gemaakt heeft voor publicatie – zoals velen in die dagen zelf hun correspondentie voor publicatie gereed maakten –, juist ook met het oog

op de discussiepunten tussen gelovigen uit de Joden en gelovigen uit de heidenen. Inderdaad vinden we met name in deze brieven behoorlijk wat passages waarin de verhouding van gelovigen uit de Joden en gelovigen uit de heidenen aan de orde gesteld worden. Maar – zo benadrukt Trobisch – het gaat niet enkel om een afgrenzing tegen het jodendom in deze brieven. De eenheid wordt ook vastgehouden en gezocht, juist doordat in alle vier deze brieven de collecte voor Jeruzalem aan de orde wordt gebracht.

Ik ben de eerste om toe te geven dat het wat speculatief is, maar het is wel een manier om goed te beseffen dat Paulus met al zijn vezels verbonden is met de kerk van zijn dagen en dus ook met de vragen die toen met grote kracht op de gemeentes af kwamen. En ook als de gedachte van Trobisch wellicht wat ver gaat – het is wel duidelijk dat met name de Romeinenbrief geschreven is aan twee adressen. Je kunt je goed voorstellen dat Paulus bij het schrijven van deze brief niet enkel de gemeente van Rome voor ogen heeft, maar zich ook richt tot de gemeente van Jeruzalem. J. Jervell heeft een belangwekkend artikel geschreven, waarin hij beweert dat de Romeinenbrief de verdedigingsrede is die Paulus wil houden bij het overbrengen van de opbrengst van de collecte.⁴ Een heel aantal exegeten volgt hem hierin.⁵

Nu dan naar de zaak van de collecte. Hoe zat dat nou precies?

Men had besloten tot die collecte op het zogenaamde apostelconvent. Paulus beschrijft dat in Gal. 2:1-10 en daar horen we dat hij de verkondiging van het evangelie onder de heidenen op zich zou nemen – daarbij zou hij de armen blijven gedenken. En daarmee worden dan met name de armen in Jeruzalem bedoeld. Met die afspraak was Paulus aan het werk

⁴ J. Jervell, 'The Letter to Jerusalem', p.56. Hij werkt hierin gedachten van G. Bornkamm verder uit. Bornkamm heeft zijn gedachten neergelegd in zijn artikel 'Der Römerbrief als Testament des Paulus', zie met name 136-139.

⁵ Bijvoorbeeld K. Haacker (S.13) en U. Wilckens (I, S.46) in hun commentaren.

van de zending begonnen en we horen hem dan ook op verschillende plaatsen verschillende gemeentes opwekken tot deelname aan de collecte. En dat was nodig: we weten dat er in die dagen armoede was in Jeruzalem ... niet voor niets wordt ons verteld dat men alles gemeenschappelijk had en dat er waren die hun bezit verkochten en dat ter beschikking van de gemeente stelden. Er was armoede. Daarmee zitten we bij één motief voor de collecte. Paulus schrijft erover in II Korinte 8: De collecte voor Jeruzalem is een inzameling van christenen met wie het goed gaat voor broeders en zusters met wie het niet goed gaat – zodat er gelijkheid zij, net zoals in de woestijntijd toen het volk leefde van het Manna dat de Here gaf: wie veel verzameld had, had niet over en wie weinig verzameld had, had niet tekort. Op deze manier maakt Paulus het evangelie concreet voor de Korintiërs, het gaat in je leven werken als je God hebt leren kennen in Christus. Dan komen God en de naaste op de eerste plaats.

Maar er zijn meer – en diepere! – dingen aan de hand bij de collecte. Na de machtige daden van de Here God van Pasen en Pinksteren ging het evangelie door de wereld en werd gebracht aan een ieder, ongeacht of hij jood of heiden was. Vanuit Jeruzalem ging het evangelie de wereld in en mochten de volken gaan delen in het heil dat tot dan toe slechts voor Israël geweest was. Zoals de profeten gezegd hadden dat het heil zou uitgaan van Sion. Maar de profeten hadden ook iets anders gezegd: dat de volken naar Sion zouden komen en hun schatten daarheen zouden brengen, omdat ze ontdekten hadden: *‘Alleen bij u is God, er is geen ander’* (Jes. 45:15, vgl. Jes.60). Zo wordt die collecte opgezet en we mogen er dus vanuit gaan dat Paulus in iedere gemeente daarover gesproken

heeft. En er werd ook op gereageerd: Macedonië doet mee, Korinte geeft. En uit al die gemeenten moeten ook afgevaardigden komen die de opbrengst naar Jeruzalem zullen brengen. In het brengen van de gaven vanuit de volken naar Jeruzalem zou iets te zien zijn van dank van de volken voor het heil dat uit de joden gekomen is (Rom. 15:26v). Met deze collecte zouden profetieën in vervulling gaan uit het OT die ervan spreken hoe de volken dankbaar hun schatten naar Jeruzalem brengen. Dankbaar dat voor hen ook plaats is bij Israëls God.

Zo is de collecte voor het Joodse volk een teken dat de profetieën in vervulling aan het gaan zijn. God is in Christus begonnen het einde te brengen. In het OT wordt de verwachting van de opstanding gewekt – Jezus staat op en het overgrote deel van het volk negeert het. Paulus komt daarom gespannen met de collecte uit de volkeren. Zal Israël nu wel de vervulling van de profetie herkennen? Het is de belofte van God waar het Paulus om te doen is (zie ook zijn verdedigingsrede in Hand. 26:1-23). En ik zie hem Jeruzalem naderen met een hart bonzend van verwachting, omringd door afgevaardigden uit de heidenen met hun gaven. Zal Israël nu gaan zien dat inderdaad het laatst der dagen is aangebroken?

Twee punten dus bij de collecte: de armoede in Jeruzalem en de vervulling van de profetieën. Volgens mij is er nog een derde punt dat van belang is: in de Romeinenbrief maant Paulus de gelovigen uit de heidenen zich niet te verheffen boven Israël (Rom. 11:17-24). De spits van de collecte is niet alleen naar Israël gericht, maar ook naar de heidenen. De collecte is bij uitstek een middel waarmee de christenen uit de heidenen zichtbaar maken dat zij ingelijfd zijn in Israël. Bovendien is het een teken dat zij beseffen dat dit betekent

De collecte voor Jeruzalem

dat het laatst der dagen is aangebroken. Het is zo een erkenning van de gelovigen uit de heidenen dat zij geënt zijn op de wortel Israël. En dat zij er dus bij gekomen zijn – en nooit in plaats van Israël!

Tenslotte: de collecte voor Jeruzalem is – voorzover bekend – eenmalig geweest. Snel erna heeft de verwijdering tussen synagoge en kerk doorgezet, op zo'n manier dat de kerk kon vergeten en wegmoffelen dat zij erbij gekomen is, met alle verschrikkelijke gevolgen van dien.

De collecte voor Jeruzalem was een grendel die Paulus geprobeerd heeft hiervoor te schuiven. Een grendel die in de kerk het besef levend had kunnen houden dat de geestelijke goederen waaraan wij deel hebben gekregen, komen uit Israël, en dat nu wij er deel aan gekregen hebben, het laatst der dagen is aangebroken: het gaat aan op het einde!

Wanneer de collecte een blijvende instelling zou zijn geworden, was de verwachting van Christus' definitieve komst misschien beter vastgehouden in het geloof van de gemeente. En was er wellicht meer terecht gekomen van Paulus' oproep aan de gelovigen uit de heidenen om het

Joodse volk tot jaloersheid te brengen – en zo tot het inzicht dat al Gods beloften inderdaad in Christus ja en amen zijn!

Aanbevolen literatuur:

- J. Jervell, 'The Letter to Jerusalem' in K.P. Donfried (ed.), *The Romans Debate*, Peabody 2003, blz. 53-64
- D. Trobisch, *Pauls Letter Collection. Tracing the Origins*, Bolivar 2001
- S. Janse, *Paulus en Jeruzalem. Een onderzoek naar de heilshistorische betekenis van Jeruzalem in de brieven van Paulus*, Zoetermeer 2000.
- K.F. Nickle, *The Collection. A Study in the Strategy of Paul*.
- D. Georgi, *Der Armen zu gedenken. Die Geschichte der Kollekte des Paulus für Jerusalem*, Neukirchen-Vluyn 1994
- G. Bornkamm 'Der Römerbrief als Testament des Paulus' in: G. Bornkamm, *Geschichte und Glaube. Zweiter Teil (Gesammelte Aufsätze Band IV)*, München 1971, S. 120-139.

Commissie van redactie

ds. A. Brons
dr. G.C. den Hertog
ds. H.D. Rietveld
ds. M.W. Vrijhof

Eindredacteur

ds. A. Brons
Zilver schoon 102
8265 HC Kampen
tel.: (038) 33 13 262
e-mail:
a-brons@hetnet.nl

Internetpagina

www.kerkenisrael.nl

Administratieadres

Landelijk kerkelijk bureau van de Chr. Geref. Kerken
Vijftien Morgen 1
3901 HA Veenendaal
Postbus 334
3900 AH Veenendaal
tel. (0318) 58 23 50
fax (0318) 58 23 51
e-mail: lkb@cgk.nl

Penningmeester

H. van Braak
't Melkhuis 24
3902 CW Veenendaal
tel.: (0318) 51 54 27
e-mail:
h.h.van.braak@hccnet.nl
Gironummer 365271,
t.n.v. penningmeester
deputaten Kerk & Israël
CGK te Veenendaal

Voor legaten en schenkingen kunt u contact opnemen met de penningmeester; hij geeft ook gaarne informatie over diverse aan te bevelen projecten.